

Lärosäte: Högskolan Kristianstad (HKR)

[Dokumentsamling till självvärdering \(länkar\)](#)

Universitetskanslersämbetets tematiska utvärdering av hållbar utveckling

Högskolan Kristianstad

SJÄLVVÄRDERING

Högskolan Kristianstad (HKR) lämnar nedan sin självvärdering beträffande hållbar utveckling enligt den mall för självvärdering som Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har fastställt i sin *Vägledning för tematisk utvärdering av hållbar utveckling*. Inledningsvis vill vi kort beskriva två premisser för högskolans självvärdering:

- I. Enligt UKÄ:s vägledning omfattar utvärderingen hållbar utveckling två perspektiv: Studenters och doktoranders perspektiv samt arbetslivets perspektiv. Då HKR inte har examensrätt på forskarnivå finns det inte inom högskolan ”egna” studenter på forskarnivå. De doktorander som finns är antagna till forskarutbildning vid andra lärosäten och är till antalet relativt få. I många fall är doktoranderna anställda som lärare vid HKR. Doktorandernas perspektiv kommer således inte att särskilt beaktas i självvärderingen.
- II. Självvärderingen är avgränsad på så sätt att hållbarhetsarbetet ur ett *miljöledningsperspektiv* beskrivs under tiden 2010 och fram till dagens datum. Anledningen till denna avgränsning är att *miljöledningsarbetet* vid HKR påbörjades vid denna tidpunkt. Hållbarhetsarbetet inom utbildningarna har dock en längre historia vid HKR och går tillbaka till 1990-talet, då hållbarhetstänkandet började leta sig in i utbildningarna, inspirerat av den definition av hållbarhet som Brundtlandkommissionens rapport *Our Common Future* från 1987 etablerade.

1. Arbetet med hållbar utveckling vid HKR: utmaningar och lärdomar

Högskolans arbete med hållbar utveckling de senaste åren kan beskrivas på flera olika sätt. Vi anser dock att det är mest rättvisande att beskriva utvecklingen i arbetet med hållbar utveckling i termer av *ett tredimensionellt sökande*: **a)** sökande efter en adekvat form för hållbarhetsarbetet, **b)** sökande efter koppling mellan utbildning för hållbar utveckling och miljöledning samt **c)** sökande efter en ändamålsenlig organisation för hållbar utveckling.

I september 2011 initierades projektet *Införande av miljöledningssystem (EMS) vid HKR* (Dnr 2013-131-298). Det uttryckliga syftet med projektet var att, i enlighet med *Förordning om*

miljöledning i statliga myndigheter (SFS 2009:907), uppnå en ISO 14001-certifiering av hela högskolan och därmed skapa en integrering av kvalitetsledningssystemet och miljöledningsarbetet vid högskolan. Högskolan certifierades enligt ISO 14001 i januari 2014. Vad som redan innan certifieringen hade framskymtats blev efter certifieringen mycket tydligt; integreringen av kvalitets- och miljöledning var en ambition som var mycket svår att förverkliga liksom ISO-certifieringens systematik och syfte var svår att kommunicera och skapa engagemang kring. Förutsättningarna att ISO 14001 skulle kunna bli ett entusiasm-erande nav för högskolans hållbarhetsarbete var således små. ISO-certifieringens krav på dokumentation och redovisning innebar dessutom en kostnadsdrivande administration som det inte fanns stöd för i högskolans ledning. Till dessa strukturella problem med ISO 14001-certifieringen tillkom två ytterligare försvårande omständigheter. För det första var ISO-certifieringen i sin dåvarande utformning designat för produktionsverksamhet och inte för kunskapsproducerande organisationer som universitet och högskolor. För det andra var HKR i behov av ett miljöledningssystem som kunde fånga in hela bredden i hållbarhetsbegreppet, dvs. såväl ekologiska som ekonomiska och sociala aspekter.

Eftersom högskolans hållbarhetsarbete i allt väsentligt sker i den undervisning och kunskapsproduktion som äger rum i högskolans program och kurser, måste miljöledningen bygga på en plattform som förmår att skapa de nödvändiga förbindelselinjer mellan högskolans ledning och styrsystem och det lärande för hållbar utveckling som äger rum i utbildningsprogram och kurser. ISO 14001 visade sig vara fel instrument för att åstadkomma denna koppling mellan ledning och utbildning. Högskolan beslutade därför under sommaren 2016 att inte upprätthålla sin ISO 14001-certifiering. Redan innan detta beslut togs valde högskolan att istället ansluta sig till det [FN-baserade *Global Compact*](#) (Dnr 2016-3.12-15). Global Compact bygger på FN:s 17 globala mål för hållbar utveckling samt tio allmänt erkända principer inom fyra övergripande områden: mänskliga rättigheter, arbetstgares/anställdes rättigheter, tillämpning av försiktighetsprincipen i miljöfrågor samt arbete mot korruption i alla former ([The Ten Principles of the UN Global Compact](#)). Global Compact tillhandahåller en normativ plattform genom sin förankring i FN:s 17 globala mål för hållbar utveckling där högskolans ledning och högskolans lärare tillsammans kan utveckla kopplingarna och synergien mellan det lärande för hållbar utveckling som äger rum i program och kurser, å ena sidan, och högskolans övergripande miljöledningssystem, å andra sidan. I sökandet efter en lämplig form har HKR således varit på en lång och tidvis besvärlig resa via ISO 14001 till Global Compact för att hitta en lämplig form för sitt hållbarhetsarbete; en form som kan göra hållbarhetsfrågorna angelägna för alla anställda inom högskolan, och i förlängningen även för högskolans alla studenter.

Som nämnts har en svårighet i högskolans val av miljöledningssystem varit förknippad med att synliggöra kopplingen mellan lärande för hållbar utveckling och högskolans övergripande miljöledningssystem. Den styrande normen för denna koppling är självfallet *Högskolelagens 1 kap. 5§* där det sägs att högskolans verksamhet ska "... främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd och rättvisa". Det har under de senare åren blivit allt tydligare att koppling mellan lärande för hållbar utveckling och miljöledning, inte bara behöver

etableras formellt utan även måste vara erkänt som en gemensam styrande norm i högskolans samlade verksamhet. Den stora utmaningen för såväl ledning som lärarkår är att göra dessa två nivåer *ömsesidigt relevanta* således att ett *gemensamt* hållbarhetsarbete kan skapas inom högskolan. Erfarenheterna av arbetet med ISO 14001 ger vid handen att kopplingen mellan dessa nivåer inte skapas, och kanske till och med försvåras, genom ett dokumentationstungt åtgärdssystem som ISO 14001, utan istället måste bygga på en delad värdegrund som i sin tur kan skapa förutsättningar för en utvecklingsbaserad dialog om hållbar utveckling. Det är här HKR ser Global Compact som ett mera ändamålsenligt ramverk för en sådan dialog. Idag upplever flera företrädare för utbildningsprogrammen att högskolans miljöledning inte är relevant för utbildningarna; det är för en professionsinriktad högskola som HKR självfallet en ohållbar situation. Det är således en stor och viktig utmaning för HKR att skapa ett utvecklande och förpliktigande hållbarhetsarbete som binder ihop de många hållbarhetsinslag i högskolans program och kurser med det övergripande miljöledningssystemet. Ska HKR vara en hållbar högskola i egentlig mening måste högskolan lyckas i detta avseende.

HKR:s brokiga men också lärrika resa när det gäller hållbar utveckling har också gjort sig påmind i sökandet efter en ändamålsenlig organisation för högskolans miljö- och hållbarhetsarbete. I anknytning till ISO-certifieringen i januari 2014 beslutade rektor att inrätta [Rådet för hållbar utveckling](#) (Dnr 2014-1121-87). Beslutet var inriktat mot att dels minimera HKR:s energi- och materialflöde och dels samtidigt ”implementera ett lärande för hållbar utveckling i relevanta delar av HKR:s kurser”. Rådet tilldelades ett stort ansvar för att arbeta med lärande för hållbar utveckling i samarbete med högskolans utbildningsnämnder, Rådet för kvalitetsutveckling och rektors ledningsgrupp. Det kan konstateras att ISO-certifieringen och Rådet för hållbar utveckling hade ett fokus på lärande för hållbar utveckling. Insikten fanns således redan då att högskolans hantering av hållbar utveckling främst sker genom högskolans kärnverksamhet; utbildning. Likväl kan man i efterhand notera att Rådet inte lyckades koppla ihop ISO-certifieringen som miljöledningsverktyg med den aktivitet som skulle bära certifieringen: lärande för hållbar utveckling. Att det inte lyckades berodde troligen inte på Rådet för hållbar utveckling som sådan, utan på att högskolans ledning inte tillräckligt tydligt hade definierat och tydliggjort på vilket sätt ISO-certifieringen och lärande för hållbar utveckling hängde ihop på en strategisk nivå. På så sätt kom ISO-certifieringen, lärandet för hållbar utveckling och den övergripande miljöledningen inom högskolan att leva sina egna autonoma liv.

En konsekvens av detta blev att högskolans nuvarande rektor den 15 januari 2016 beslutade att lägga ned Rådet för hållbar utveckling ([Dnr 2016-1121-8](#)). Nedläggningen grundade sig dels på ovannämnda problematik, men dels också på att rektor hade en ambition om att högskolan skulle ansluta sig till FN:s Global Compact. Ett engagemang i Global Compact fodrar en annan organisation än den som beslutades med utgångspunkt för ISO-certifieringen. Exakt vilken organisation HKR på lång sikt behöver för att driva sitt Global Compact-arbete, så att lärande för hållbar utveckling integreras i högskolans övergripande kvalitets- och verksamhetsstyrning, är än så länge en öppen fråga. Skiftet från ISO till Global Compact understryker dock en tydlig ambition om att hållbar utveckling inte ska vara en sidoverksamhet utan ska integreras i högskolans kärnverksamhet. Högskolan har tagit ett steg

i denna integration bl.a. genom att frågan om hållbar utveckling är en prioriterat fråga i [högskolans strategi 2015-2020](#) (Dnr 2015-114-264) där det står att: Högskolan ska dra nytta av sin lokalisering i ett biosfärområde och bidra till lösningar som gör att samhället omvandlas i en mer hållbar riktning" (s.2). Dessutom ingår numera frågan om hållbar utveckling i de årliga verksamhetsdialogerna med högskolans programområdesansvariga och avdelningschefer. I nuläget befinner högskolan sig i en spännande formativ fas vad gäller de organisatoriska formerna för hållbarhetsarbetet inom ramen för Global Compact. Högskolans verksamhetsstyrning är således i dag på ett mera kvalitativt sätt än tidigare präglad av frågan om myndighetens bidrag till hållbar utveckling.

Ovan har vi beskrivet den ambition som har funnits och finns inom Högskolan Kristianstad under de senaste 5-6 åren i syfte att definiera de strukturella ramarna (ISO/Global Compact) för högskolans hållbarhetsarbete, koppla lärande för hållbar utveckling till den övergripande miljöledningen samt att hitta adekvata organisatoriska former för hållbarhetsarbetet. Vi vill framhålla att parallellt med detta sökande har flera av högskolans utbildningsprogram utvecklat kurser där hållbarhet i Högskolelagens breda definition ingår.

Förskolläraryrket har exempelvis gjort hållbarhet till en profilfråga för programmet. Denna i sig positiva utveckling inom flertalet utbildningsprogram visar på en disharmoni mellan hållbarhetsarbetet på utbildningsnivå och den strukturella och organisatoriska inramningen av hållbarhetsarbetet på ledningsnivå. Här ligger en av högskolans stora hållbarhetsutmaningar de kommande åren. En tydlig fingervisning om utmaningens karaktär formuleras i United Nations Global Compact: *Guide to Corporate Sustainability*, s.9 där ledningens engagemang betonas genom "A public commitment". Ledningen måste skicka en tydlig signal genom hela organisationen om att hållbarhet spelar roll och att allas delansvar är viktigt. Det sägs vidare att: "Sustainability requires a long term vision and commitment to ongoing efforts, both to ensure progress and keep pace with a rapidly changing world".

I likhet med övriga statliga myndigheter lämnar HKR årligen en rapport till Naturvårdsverket rörande högskolans direkta och indirekta miljöpåverkan. Både 2013 och 2014 fick Högskolan Kristianstad nio poäng av tio möjliga för sitt arbete med de direkta och indirekta miljöaspekterna av verksamheten. År 2015 förändrades mätmetoden och HKR fick då 18 poäng vilket innebär en hög grad av systematiskt miljöarbete som är förankrat i verksamheten. Det finns en stor outnyttjad potential i dessa rapporter som kan användas för att lyfta och inspirera en bredare diskussion om hållbar utveckling inom högskolan.

Metod och material

Innan vi går in i beskrivningen och analysen i de respektive aspektområden som självvärderingen enligt UKÄ:s anvisningar ska innehålla, ska vi i korta ordalag kommentera självvärderingens metod och material. I självvärderingen använder vi oss av fem olika typer av underlag:

1. Rundabordssamtal om hållbar utveckling med 24 av högskolans 28 programområdesansvariga. Samtalen genomfördes den 10, 18, 19 och 20 januari 2017.
2. Utbildnings- och kursplaner från utvalda utbildningsprogram.

3. Verksamhetsutvecklingsplaner (VUP) från utvalda program.
4. HKR-interna ansökningar om kvalitetsmedel som tar upp hållbar utveckling för åren 2015 och 2016.
5. HKR-interna beslut/styrdokument av relevans för hållbar utveckling.

När vi under hösten 2016 planerade arbetet med denna självvärdering, blev det uppenbart att nyckelpersonerna i detta arbete är högskolans programområdesansvariga (POA). Det är denna grupp av befattningshavare som genom sitt kvalitets- och innehållsansvar i enskilda program och kurser svarar för hanteringen av hållbar utveckling i enlighet med lagar och förordningar, regleringsbrev samt högskoleinterna beslut och styrdokument. För att fånga den mångfald och komplexitet som finns i programmens hantering av hållbar utveckling valde vi att använda rundabordsamtal istället för t.ex. enkäter eller skriftliga redovisningar. I efterhand tycker vi att denna ingång har varit lyckad. Det som generellt sett kännetecknar programmens hantering av hållbar utveckling vid Högskolan Kristianstad är att hållbarhetsbegreppets ekonomiska, politiska, etiska, sociala och ekologiska aspekter *integreras* i de frågor och kunskapsområden som programmen arbetar med. Således är begreppet *inte alltid konceptuellt urskiljningsbart* men däremot synnerligen *närvarande som tematik* i programinnehållet och i den syn man från programledningen och lärarkollegiet har på sitt utbildningsuppdrag. Det var just dessa dimensioner i hållbarhetsbegreppets roll i programmen som vi fick möjlighet att fånga upp genom resonerande och reflekterande rundabordsamtal. Rundabordsamtalen dokumenterades genom minnesanteckningar. I texten nedan hänvisar vi till minnesanteckningarna enligt följande: RBS nr. x + datum.

2. Aspektområde: Styrning och organisation

Högskolan Kristianstads arbete med hållbar utveckling är, som vi redan nämnt, inne i en formativ fas där vi går från ett hållbarhetsarbete centrerat kring ISO 14001 till ett hållbarhetsarbete inom ramen för Global Compact-systemet som är tänkt att samverka med de initiativ och angreppssätt kring hållbar utveckling som finns och utvecklas i högskolans program och kurser. Denna förändring initierades relativt nyligen och det återstår att se hur högskolan konkret lyckas integrera hållbarhetsarbetet, inom ramarna för Global Compact-systemet, med mångfalden av initiativ och försök att lyfta hållbarhetsfrågorna i högskolans utbildningsprogram och kurser.

Lärosätesövergripande mål

Om man ska värdera graden av lärosätesövergripande mål och strategier för hållbar utveckling ur ett formellt perspektiv, är det nog rimligt att säga att HKR har få eller inga sådana mål. Det bör dock understrykas att frånvaron av sådana övergripande formella mål inte ska tolkas som en frånvaro av mål för arbetet med hållbar utveckling.

Det finns ett beslut om en [policy för hållbar utveckling](#) från 2011. Eftersom detta beslut inte aktivt har upphävts får det anses gälla även i dag, även om det till sitt innehåll är överspelat. Högskolan Kristianstad är således i behov av att förnya sin miljöpolicy genom att utveckla ett

styrdokument som speglar den inriktning hållbarhetsarbetet har i dag. Två centrala punkter i hållbarhetspolicy från 2011 är att högskolan 2013 ska vara miljöcertifierad och 2025 ska vara klimatneutral. Målet om klimatneutralitet i 2011 års hållbarhetspolicy har högskolan inte arbetat aktivt med.

Det bör i sammanhanget nämnas att högskolans dåvarande miljösamordnare i oktober 2014 lämnade in en ansökan till det dåvarande Rådet för samverkan om medel för att kartlägga kunskapsläget om hållbar utveckling och lärande för hållbar utveckling vid HKR. Projektet genomfördes som en del i den årliga uppföljningen av högskolans dåvarande ISO 14001-certifiering ([Dnr 2014-1121-366](#)).

Under hösten 2016 påbörjades ett arbete vid HKR i syfte att inrätta en högskolegemensam fond för bidrag till projekt som utvecklar högskolans hållbarhetsarbete. Fonden är tänkt att finansieras genom att HKR tar ut en avgift på alla flygresor bekostade av högskolan. De medel som på detta sätt genereras ska sedan bli sökbara i den årliga utlysningen av medel för kvalitetsprojekt inom högskolan. Förslaget kommer under februari 2017 att gå ut på remiss till högskolans avdelningschefer, varför vi för tillfället inte kan precisera förslaget närmare.

När medel lystes ut inom högskolan för stöd till kvalitetshöjande projekt våren 2016 fanns hållbar utveckling med som ett särskilt prioriterat område. I anvisningarna ([Anvisningar till ansökan av medel för kvalitetshöjande projekt inom undervisning 2016](#)) framhålls att hållbar utveckling innehåller dimensionerna etik, socialt ansvar, miljö och jämställdhet. En genomgång av inlämnade ansökningar visar att det enbart kom in ett projektförslag riktat mot hållbar utveckling. Det inlämnade projektförslaget bar titeln *Datavetenskap med inriktning mot hållbar utveckling* och syftade till att planera inför ett nytt magisterprogram med fokus på IKT och dessa teknologiers betydelse för att uppnå t.ex. de mål för hållbar utveckling som FN har formulerat i sina 17 Sustainable Development Goals ([Daniel Einarson, maj 2016, Ansökan av medel för kvalitetshöjande projekt inom undervisning](#)). Ansökan avslogs dock ([Dnr 2016-1121-384](#)) då programutveckling inte hanteras inom ramen för högskolans kvalitetsmedel. För närvarande pågår det inom det datavetenskapliga programmet ett utvecklingsarbete i syfte att förbereda ett konkret förslag om ett nytt utbildningsprogram som bl.a. ska behandlas i högskolans dimensioneringsråd. Högskolan kommer att utlysa kvalitetsmedel även i maj 2017 och då kommer hållbar utveckling också att vara ett prioriterat område.

Sedan 2011 har HKR haft ett kvalitetssäkringssystem byggt på balanserade styrkort. Från och med 2013 ([Dnr 2013-115-13 kvalitetssäkringssystem 2013](#)) har detta årligen reviderade kvalitetssäkringssystem tagit upp frågan om hållbar utveckling i utbildningarna. I 2013 års kvalitetssäkringssystem anges det som ett mål för högskolan att ”successivt implementera begreppet hållbar utveckling i samtliga programområden”. Ansvaret för detta ligger på programområdesansvariga och sektionscheferna. Målet finns oförändrat med i 2014 års kvalitetssäkringssystem ([Dnr 2014-115-66 kvalitetssäkringssystem 2014](#)). Dåvarande rektor beslutade i januari 2015 ([Dnr 2015-1121-34](#)) att i avvaktan på en större revidering av högskolans planerings- och uppföljningssystem inte fastställa något kvalitetssäkringssystem

för 2015. Istället genomfördes dialogmöten utifrån de mål och prioriteringar som fanns i 2014 års kvalitetssäkringssystem.

Samtidigt med att rektor pausade arbetet med kvalitetssäkringssystemet i väntan på ett nytt kvalitets- och uppföljningssystem, slog högskolestyrelsen i sitt inriktningsbeslut för verksamhetsåret 2015 fast att rektor under året skulle arbeta aktivt för att integrera det ISO-baserade miljöledningssystemet i högskolans ledningsarbete. Styrelsen ålade även rektor att genom högskoleövergripande utbildningstillfällen säkerställa att alla medarbetare får kännedom om och tillfälle att diskutera sambanden mellan hållbar utveckling, lärande för hållbar utveckling och högskolans miljöledningssystem ([Dnr 2014-114-335](#)). Detta skeende visar på den process högskolan under en tid har befunnit sig i där man har sökt sig fram till en ny form och ett nytt innehåll i hållbarhetsarbetet, bl.a. initierat av ett rektorsbyte.

Att arbetet med kvalitets- och uppföljningssystemet sedan 2015 har varit inne i en förändringsprocess innebär inte att arbetet med hållbar utveckling har stannat av. I de årliga verksamhetsdialogerna med programområdesansvariga och avdelningschefer fanns det 2016 för första gången ett särskilt fokus på programmens arbete med hållbar utveckling. Inför dialogerna skulle varje programområde lämna in en verksamhetsutvecklingsplan (VUP) som ingår som en del i det nya verksamhets- och uppföljningssystem som håller på att växa fram. I VUP:en skulle programmen förhålla sig till fyra områden ([Bilaga 1 stöd till arbetet med utvecklingsplaner](#)):

1. Relevans
2. Hållbarhet
3. Långsiktigt lärande
4. Pedagogisk utveckling

Programmets verksamhetsutvecklingsplaner ger vid handen att frågan om hållbarhet och hållbar utveckling är levande fast högskolan, som nämnts ovan, inte för tillfället har en uppdaterad hållbarhetspolicy. Men det är också tydligt att definitionen av hållbarhet ute i programmen inte enbart förhåller sig till den definition av hållbar utveckling som finns i högskolelagen, utan har ett mycket vidare och delvis annorlunda innehåll. Detta återspeglas bl.a. i att det i instruktionerna till de årliga dialogerna med programområdesansvariga anges att hållbar utveckling ska tolkas som ett begrepp som innefattar exempelvis etik, socialt ansvar, miljö och jämställdhet.

Förskollärarytbildningen påpekar t.ex. att målet för programmet är att upprätthålla programmets profil med inriktning Lärande för hållbar utveckling ([Förskollärarytbildningens VUP](#)). Hållbar utveckling definieras här explicit utifrån Brundtlandkommissionens definition vilket också är den som ligger till grund för definitionen i högskolelagen. Det finns emellertid andra program, som t.ex. sjuksköterskeprogrammet, som i sin VUP skriver att målet är att påbörja arbetet med att implementera de 17 globala målen för hållbar utveckling genom att synliggöra dem i kursplanerna. Man pekar också på att man ska överväga hur hållbarhetsaspekten kan lyftas i utbildningens praktiska moment ([Sjuksköterskeprogrammets VUP](#)). I ekonomiprogrammet definieras målet med hållbarhetsarbetet att man ska utveckla studenternas

förmåga att kritiskt förhålla sig till hållbarhetsaspekter i organisationer och samhälle liksom att man ska bidra till utveckling av studenternas förmåga att föra etiska resonemang ([Ekonomprogrammets VUP](#)). På biologprogrammet är hållbar utveckling redan en integrerad och självklar del av utbildningen och i programmets VUP ingår mål om att det ska finnas lärandemål om hållbarhet som examineras i en stor del av programkurserna. Det skrivs vidare att studenterna ska förstå vidden av begreppet hållbarhet ([Biologprogrammets VUP](#)). Av biologprogrammets 27 kurser (cellbiologi och grönbiologi sammantaget) har tio kurser lärandemål som direkt skriver fram hållbar utveckling. Inkluderar man dessutom lärandemål där hållbar utveckling ingår i vid bemärkelse omfattas alla kurser. Om vi slutligen tittar på programområdet sociologi ([programområdet sociologis VUP](#)) pekar man på att frågor om t.ex. social hållbarhet, global rättvisa, globala och lokala relationer, urbaniseringens effekter, utvecklingssociologi, miljösociologi, segregation, genus, digitala medier och migration alla tas upp i programmet och tematiserar viktiga delar av hållbarhetsbegreppet utan att referera till definitionen i högskolelagen.

Om vi återvänder till frågan om huruvida HKR har lärosätesövergripande *mål* fastställda för hållbar utveckling måste svaret bli nekande. Om man däremot frågar om högskolan arbetar med hållbar utveckling inom sina utbildningsprogram, och om hållbar utveckling finns med i lärosätets värdegrund, samt om det förs en diskussion i lärosätesövergripande fora, blir svaret jakande. Det är denna något paradoxala spänning i arbetet med hållbar utveckling inom HKR som genomsyrar denna självvärdering. Den avgörande frågan är förstas om denna spänning utgör ett problem i relation till i vilken grad högskolan uppfyller högskolelagens krav om att lärosätet ska arbeta med hållbar utveckling i sin utbildningsverksamhet. Det är för tidigt att besvara denna fråga, men vi ska återkomma till den längre fram.

Uppföljning och utveckling

I ljuset av den beskrivning och analys vi har lämnat ovan anser vi att Högskolan Kristianstad följer upp och utvecklar arbetet för hållbar utveckling inom utbildningarna på ett systematiskt sätt. Denna slutsats kommer vi fram till, som visats ovan, trots frånvaron av en samlad miljöpolicy eller policy för hållbar utveckling.

Man kan med rätta säga att arbetet för hållbar utveckling drivs underifrån, dvs. från utbildningsprogrammen, och att de initiativ som tas från ledningshåll rörande hållbar utveckling inte i första hand har ett styrande syfte utan har som ändamål att härbärgera och hålla ihop den mångfald av ansatser i hållbarhetsarbetet som finns inom högskolans utbildningar.

Vi har ovan beskrivit hur hållbarhetsarbetet följs upp i och med de VUP:ar som utbildningsprogrammen lämnar in årligen. Det är emellertid viktigt att påpeka att högskolans nya verksamhetsplanerings- och uppföljningssystem innebär att högskolestyrelsen årligen fastställer en övergripande verksamhetsutvecklingsplan (Dnr 2016-114-576 [ÖVUP 2017](#)). Styrelsen fastställde en ÖVUP första gången 2016-12-12. Högskolestyrelsen kommer att följa upp måluppfyllelsen i ÖVUP halvårs- och helårsvis. Vad gäller hållbar utveckling är målet att

få ett bra resultat i den nationella utvärderingen av arbetet med hållbar utveckling. Den viktigaste aktiviteten i relation till detta mål är att lära av den nationella utvärderingen och utveckla de processer som behöver utvecklas (se ovan s.4). I och med hållbarhetsbegreppets integrering i högskolestyrelsens ÖVUP och programmens VUP:ar finns det en stark betoning på utvecklings- och framtidsperspektivet i HKR:s arbete med hållbar utveckling. Frågans integration i utvecklingsplanerna ska ge en signal till hela organisationen om att utvecklingen i den del av kärnverksamheten som handlar om utbildning ska byggas på ett fundament där ett brett inkluderande hållbarhetsbegrepp är centralt.

Sammantaget kan man således säga att högskolestyrelsens årliga arbete med ÖVUP och programmens arbete med VUP är ett bra och flexibelt system för att följa upp utbildningarnas arbete med hållbar utveckling och hela högskolans miljöledningssystem. Även i det gamla kvalitetssäkringssystem som byggde på balanserade styrkort fanns en relativt god möjlighet för uppföljning av hållbarhetsarbetet. Det finns alltså fog för att hävda att HKR sedan 2011 har haft en systematisk uppföljning av hållbarhetsarbetet även om formen har ändrats under årens gång. Det intressanta i sammanhanget är att arbetet med hållbar utveckling och uppföljningen av hållbarhetsarbetet har pågått utan att högskolan har haft en central policy och utan att det har funnits ett egentligt centralt ledningssystem för miljö- och hållbarhetsfrågor. Det är karakteristiskt för HKR att de centrala högskoleövergripande mål för hållbar utveckling genereras genom att mål och prioriteringar i utbildningarna lyfts fram och utgör den grund på vilken högskolans arbete med hållbar utveckling grundar sig. När vi i början diskuterade gapet mellan hållbarhetsarbetet på ledningsnivå och hållbarhetsarbetet i utbildningsprogrammen som ett problem, får vi kanske nu nyansera denna iakttagelse och säga att avståndet mellan dessa två nivåer i hållbarhetsarbetet kan vara ett problem i två ganska olika avseenden:

- (1) I vilken mån högskolan implementerar system för det övergripande hållbarhetsarbete som exkluderar utbildningsprogrammets tolkningar av hållbar utveckling, och
- (2) huruvida frånvaron av centralt beslutade system för arbetet med hållbar utveckling innebär att ledningen blir osynlig i en fråga som lärosätets ledning per definition ansvarar för.

Vi ska i de kommande avsnitten närmare diskutera dessa frågor när vi går in på programmens hantering av hållbar utveckling. Vi kommer i dessa delar att i allt väsentligt använda oss av rundabordssamtalen med alla programområdesansvariga samt program- och kursplaner.

3. Aspektområde: Miljö, resurser och område

UKÄ beskriver i sin vägledning att bedömningsgrunderna i denna del av självvärderingen utgår från *lärosätet*. Bedömningarna utgår från om *lärosätet* arbetar aktivt med att säkerställa den pedagogiska och forskningsbaserade kompetensen hos berörd personal i frågor som rör hållbar utveckling, om *lärosätet* samverkar med studenterna, om *lärosätet* samverkar med arbetslivet och slutligen om *lärosätet* främjar interdisciplinär samverkan i arbetet med hållbar

utveckling. På UKÄ:s förberedande möte inför den tematiska utvärderingen den 13 december 2016 sades det att tonvikten på *lärosätet* innebär att bedömningsgrunderna inte utgår från individen utan från en mera aggregerad nivå i organisationen. Det innebär således att *lärosätet* inte nödvändigtvis refererar till beslut, ageranden, samverkan m.m. på en nivå i organisationen som kan sägas tala för hela lärosätet, utan kan mycket väl vara på programnivå eller ämnesnivå. Vi utgår således från premissen att det enda perspektivet som explicit exkluderas från fokuseringen på lärosätet är just individnivån; alltså den enskilde läraren eller forskaren.

Nedan kommer vi i tur och ordning ta upp de bedömningsgrunder som ryms under aspektområdet Miljö, resurser och område.

3.1. Pedagogisk och forskningsmässig kompetensförsörjning

Kompetensförsörjning är generellt ett viktigt och högt prioriterat område vid Högskolan Kristianstad. Att frågan är viktig ses bl.a. genom att internrevisionen 2012 valde att granska högskolans arbete med kompetensförsörjningen ([Dnr 2012-132-287](#)). Internrevisionens granskningsrapport föranledde dåvarande rektor att i september 2013 besluta om åtgärder och tidsplan för arbete med kompetensförsörjning ([Dnr 2013-1121-348](#)). Dessa åtgärder riktar sig dock i allt väsentligt mot generella kompetensförsörjningsinsatser i syfte att säkerställa kvalitet och stringens i rekryteringsförfarandet, behovsinventeringen etc. Det finns inget i detta beslut som specifikt pekar ut vare sig ett kompetensbehov inom hållbar utveckling eller något annat specifikt område.

I samband med rundabordssamtalen blev det tydligt att pedagogisk och forskningsmässig kompetensförsörjning inte görs specifikt i relation till hållbar utveckling utan det är mycket mera generella kompetenser som efterfrågas. I ett av rundabordssamtalen påpekades det dock att en mera specifik rekrytering riktad mot hållbar utveckling kräver att högskolan väljer att göra hållbar utveckling till ett profilmråde ([RBS nr.1, 2017-01-10](#)). Förskollärarytbildningen, som är ett av HKR:s största utbildningsprogram, har valt hållbar utveckling som ett profilmråde ([utbildningsplan, Förskollärarytbildningen](#)). Vi ska återkomma till det i nästa avsnitt.

När programmen rekryterar är det alltså generella ämneskunskaper och pedagogiska förmågor som efterfrågas och inte t.ex. specifika kompetenser i hållbar utveckling. Om hållbar utveckling i sig ska kunna vara en rekryteringsgrund måste hållbar utveckling ha en mycket mera framskjuten och strategisk roll i högskolans utbildnings- och forskningsprofil. Detta är en strategisk fråga som kommer att bli föremål för diskussion framgent.

3.2. Lärosätets samverkan med studenter

Samverkan med studenter sker hela tiden både i formella sammanhang, t.ex. via studentkåren och programråden, och mera informellt genom kurs- och programutvärderingar. Det är dock

inte med det underlag vi har tillgång till i denna självvärdering möjligt att hävda att det sker en specifik samverkan med studenterna kring just hållbar utveckling. Denna aspekt ingår dock troligen och med stor sannolikhet i ovannämnda samverkansfora.

3.3. Lärosätets samverkan med arbetslivet

När det däremot gäller samverkan med arbetslivet är kopplingen till hållbar utveckling något tydligare, men samtidigt väldigt komplex. Det finns två ingångar i diskussionen om utbildningarnas samverkan med arbetslivet som vi vill lyfta fram här. För det första kan vi inledningsvis säga att programmets samverkan med arbetslivet just kring hållbar utveckling inte är vare sig kodifierat eller formaliserat. Relationen får närmast beskrivas som en dynamisk och föränderlig koppling mellan ett relativt amorft hållbarhetsbegrepp med olika skepnader såväl inom ett programs olika ämnesområden som mellan olika programområden å ena sidan, och ett arbetsliv där hållbar utveckling har olika innebörd och spelar väldigt olika roller inom olika professioner å andra sidan. För det andra kännetecknar sig Högskolan Kristianstad bl.a. genom att alla program har verksamhetsförlagd utbildning (VFU) som en integrerad del i utbildningen. Samverkan med arbetslivet är således en integrerad del av högskolans pedagogiska profil och varumärke. Därför är det också självklart att det förhållningssätt som finns till hållbar utveckling i privata såväl som offentliga företag och organisationer som studenterna gör sin VFU i, färgar av sig och påverkar både studenterna och deras lärande, men också utbildningsprogrammen de tillhör. Det är viktigt att komma ihåg att VFU inte är praktik, utan just ett verksamhetsförlagt lärande som bl.a. syftar till att öppna en kanal för ömsesidig påverkan mellan professionerna och högskolans utbildningsprogram.

I de rundabordsamtal som genomfördes och används som underlag för denna självvärdering nämndes avnämarperspektivet också i diskussionen kring hållbar utveckling. En deltagare från VA- och kretsloppsteknikprogrammet påpekade att det idag nästan är ett krav från företag och kommuner att man har med sig kunskap om hållbar utveckling för att få anställning ([RBS nr.1, 2017-01-10, s.2](#)). En annan variant på denna insikt framkom när representanten från gastronomiprogrammet i rundabordsamtal påpekade att det avgörande inte var den förordningsstyrda definitionen av hållbar utveckling, utan de samhälleliga krav som finns kring mat och måltider (i synnerhet måltider för många) just nu. Det aktuella fokus, sades det, är på vegetarisk mat och alternativa proteiner; då blir det den konkreta utmaningen som styr och inte ett abstrakt hållbarhetsbegrepp. Denna synpunkt återfanns i biologprogrammet vars representant underströk att drivkraften är vad som efterfrågas på arbetsmarknaden med anledning av att man vill göra studenterna så anställningsbara som möjligt ([RBS nr.5, 2017-01-20, s.2](#)).

Det är tveklöst så att de programområdesansvariga är oerhört fokuserade på arbetslivsperspektivet. Kompetenserna i hållbar utveckling är viktiga i det perspektivet men inte utifrån högskolelagens definitionen av hållbar utveckling; drivkraften är de krav som ställs från professionen. Därtill tillkommer att de programområdesansvariga generellt sett anser att hållbar utveckling är ett bland flera perspektiv som ska lyftas i utbildningarna: jämställdhet, internationalisering, etc., är också perspektiv som ska behandlas med lika stor omsorg som hållbar utveckling. I det perspektivet kan man förstå den programområdesansvariga som i ett av rundabordsamtalen menade att man som programområdesansvarig var kvalitetsansvarig

för helheten, i vilken många perspektiv ska beaktas. Den programområdes-ansvariga frågade sig hur mycket krut man ska lägga på ett perspektiv, som t.ex. hållbar utveckling, i förhållande till t.ex. jämställdhet ([RBS nr.2, 2017-01-18, s.3](#)). Det finns förstås inget absolut svar på denna fråga men det illustrerar en generell uppfattning som kom fram i rundabordssamtalen, nämligen att hållbar utveckling är viktigt men att arbetet med hållbar utveckling måste utformas på ett sätt som inte går stick i stäv med de vetenskapliga ämnesmässiga traditioner som finns inom programmet, samt de krav och förväntningar som finns inom de professioner man utbildar för.

När det gäller programmens avnämare finns det, som vi visade ovan, vad man skulle kunna kalla för *Pull och Push-effekter* i relationen mellan arbetslivets och programmens arbete med hållbar utveckling. T.ex. kan efterfrågad kunskap om hållbar utveckling inom en viss profession fungera som dragkraft i utvecklingen av denna kompetens inom ett utbildningsprogram. På samma sätt kan fokuseringen på hållbar utveckling som en viktig profil i en utbildning fungera som en kraft som utvecklar denna kompetens i ett visst professionsområde där inte efterfrågan fanns ursprungligen. I verkligheten är det nog i många fall en fråga om att det finns Pull och Push-krafter i relationen mellan högskolan och arbetslivet som växelverkar med varandra.

3.4. Främjar lärosätet interdisciplinär samverkan kring hållbar utveckling?

Den interdisciplinära samverkan inom lärosätet kring hållbar utveckling är en intressant fråga som diskuterades mycket på de fem rundabordssamtalen¹. Om man utgår från vad som sades där och sammanhåller det med hur hållbarhetsarbetet är organiserat på HKR idag, blir svaret på frågan ett klart nej: Högskolan Kristianstad som sådan främjar inte en interdisciplinär samverkan kring hållbar utveckling.

Att det förhåller sig så är förstås inte ett önskvärt läge, men det är å andra sidan en situation som det finns goda praktiska möjligheter och intellektuella förutsättningar att ändra på med relativt små insatser. Detta möjliggörs främst av att det finns ett stort intresse bland högskolans programområdesansvariga av att skapa interdisciplinära mötes- och samverkansytter.

Under ett av rundabordssamtalen med högskolans programområdesansvariga ställdes frågan vad drivkraften är i programområdena (i arbetet med hållbar utveckling). Efter att ha lyssnat på några reflektioner från sina kollegor sade en av deltagarna, att just rundabordssamtal är ett bra forum där vi kan dela erfarenheter och prata om sådant som känns viktigt ([RBS nr.4 2017-](#)

---

¹ Frågan om det interdisciplinära och tvärvetenskapliga samarbetets logik, struktur, utmaningar och prognos att leda till goda resultat är en mycket komplex och ofta diskuterad fråga. En sökning på *tvärvetenskap* på VR:s hemsida ger en god fingervisning om problematiken kring tvärvetenskap och interdisciplinarity. Gunilla Öberg har i två böcker skrivit insiktsfullt och mycket utbildningsrelevant om tvärvetenskap dels i boken *Praktisk tvärvetenskap: tankar om och för gränsöverskridande projekt*. Studentlitteratur 2007 samt i *Interdisciplinary Environmental Studies: a primer*. Willey-Blackwell 2010.

[01-20, s.3](#)). Detta uttalande är ganska representativt för rundabordssamtalen, nämligen insikten om att det finns ett behov och något att vinna på att skapa en gränsöverskridande dialog mellan program, ämnen och traditioner kring t.ex. hållbar utveckling. En av deltagarna konkretiserade detta genom att säga att om hållbarhetsarbetet ska kunna hantera FN:s 17 globala mål för hållbar utveckling måste vi sluta tänka i ämnen och program. Istället måste vi tänka i lösningar och samarbeten och då blir det väldigt viktigt hur högskolans ledning pratar om detta. Vi ska inte gå i policy- eller certifieringsfällan ([RBS nr.4 2017-01-20, s.7](#)).

Det sista uttalandet är signifikativt för rundabordssamtalen då ingen av deltagarna efterfrågade policyer för hållbar utveckling eller specifika mål. Vad som däremot efterfrågades var informationsutbyte mellan högskolans ledning och programmen kring hållbar utveckling, samtals- och samarbetsytor och en säkerhet för att initiativ kring hållbar utveckling från högskoleledningens sida har ett konkret mervärde för programmen. Det fanns en bred enighet om att högskolans ledning har ett stort ansvar för att åstadkomma detta.

Frågan om hur högskolan kan främja det interdisciplinära arbetet med hållbar utveckling inom utbildningarna är kanske ett av de mest lovande utvecklingsområdena för HKR:s arbete med hållbar utveckling. Rundabordssamtalen med programområdesansvariga gav stöd för att högskolans ledning tar på sig uppgiften att tillsammans med programområdesansvariga och andra inom högskolan utveckla samarbetsytor och möjligheter för tvärgående dialog kring hållbar utveckling. I första hand är det viktigaste nog inte att bilda fasta strukturer kring en sådan tvärgående dialog. Det centrala är att skapa incitament och grogrund för ett tvärdisciplinärt intresse för att tillsammans i ett ömsesidigt lärande utveckla centrala begrepp i utbildningarna. Det kan vara begreppet hållbar utveckling, men det kan också vara andra centrala begrepp.

4. Aspektområde: Utformning, genomförande och resultat

Vi har nu kommit fram till självvärderingens sista aspektområde: utformning, genomförande och resultat. Vi kommer i stort sett att strukturera avsnittet i enlighet med de bedömningsgrunder som finns i UKÄ:s vägledning.

4.1. Har lärosätet utbildningar som utformas och genomförs så att hållbar utveckling integreras?

Som framgått har HKR många program och kurser som på olika sätt integrerar hållbar utveckling. De flesta program tar i sina utbildningsplaner eller examensmål upp frågor om hållbar utveckling eller värdefrågor som handlar om etiska förhållningssätt, rättvisa etc. Nedan kommer vi att ta upp några exempel på hur olika program har valt att formulera sig:

Förskollärarytbildningen är tillsammans med biologprogrammet de två program vid HKR som har en tydligt framskriven profil mot hållbar utveckling.

Förskollärarytbildningen (LGFO2)

Förskolläraryrket har valt att göra hållbar utveckling till en profil där miljöperspektiv kopplas med demokratiperspektiv och samhällslig förändring till ett vidgat kulturbegrepp och kunskap om nya mediala kunskaps- och kommunikationsformer. Hållbarhet är således mycket tydligt framskrivet i förskolläraryrket. Enligt programmet ska utbildningsplanerna tillägna sig en förmåga att: "... i det pedagogiska arbetet göra bedömningar utifrån relevanta vetenskapliga, samhällsliga och etiska aspekter med särskilt beaktande av de mänskliga rättigheterna, i synnerhet barnets rättigheter enligt barnkonventionen, samt en hållbar utveckling" ([utbildningsplan s.4](#)). Hållbar utveckling återfinns sedan i kursen *Förskola i dåtid, nutid och framtid* ([kursplan FO105L](#)) där begreppet hållbar förskola/hållbar utveckling i kursens första moment relateras till det lokala biosfärområdet. Kursen ska ge studenterna sådana kunskaper att de efter genomgången kurs ska kunna "beskriva utgångspunkterna för lärande för hållbar utveckling i förhållande till förskolans uppdrag" (FO105L lärandemål). Vi ser även hållbar utveckling i "portalkursen" *Hållbar utveckling i förskolan* ([kursplan FO403L](#)). I kursens tredje moment med rubriken: *Lek, utveckling, lärande: Hållbar utveckling, naturvetenskap och tematiskt arbete* ska studenten fördjupa sina kunskaper om hållbar utveckling och lärande för hållbar utveckling inom en naturvetenskaplig ram med fokus på biologi och ekologi. Detta relateras till kunskaper om barns lärandeprocesser. Det är intressant att kursen i detta sammanhang även tar upp globaliseringen och interkulturellt lärande.

Hållbar utveckling har i programmet en tvåsidig struktur. Dels betonas starkt utbildningens belägenhet i ett av UNESCO utsett biosfärområde (Biosfärområde Kristianstads Vattenrike) och de möjligheter det ger för att utveckla studenternas förmåga att arbeta med lärande för hållbar utveckling. Å andra sidan får begreppet dels också en annan betydelse då programmet fjärde termin har rubriken "Hållbar utveckling i förskolan" där hållbarhetsbegreppet kopplas till naturvetenskap men också till en överordnad tematik kring lek, utveckling och lärande. Det är således ett mycket brett och inkluderande hållbarhetsbegrepp som programmet använder sig av. Hållbarhetsbegreppet i förskolläraryrket handlar således om att själva det pedagogiska arbetet i förskolan samt förskolan som institution måste präglas av hållbarhet. Hållbarhet innebär i detta sammanhang en utvecklingspsykologisk och socialpsykologisk dimension som å ena sidan rymmer inom högskolelagens definition av hållbar utveckling, men samtidigt å andra sidan förlämnar begreppet hållbar utveckling med nya perspektiv. Ett sådant nytt perspektiv, som förskolläraryrket är ensamt om att lyfta fram, är *globaliseringen* som en viktig dimension i hållbar utveckling. Sammankopplingen av globalisering och hållbar utveckling blir då en ingång för förskolläraryrket att lyfta frågan om interkulturellt lärande.

Hållbar utveckling handlar i exemplet ovan om att kunna identifiera, analysera och arbeta med *komplexa pedagogiska sammanhang*. Det finns mycket som talar för att det vi ser i detta exempel, och i exemplet nedan, är en definition där hållbar utveckling förstås som och analyseras genom en belysning av det *komplexa sammanhanget mellan olika begrepp, tillstånd, processer etc.* Det är kännetecknande att dessa komplexa sammanhang skrivs fram på ett sätt som tydliggör att det finns ett nuläge och ett önskat läge som kursen ska ge studenterna förutsättningar att förflytta sig mellan. Det finns således ett latent

förändringsperspektiv kopplat till frågan om hållbarhet i de kurser vi här lyfter upp. Det innebär vidare att det inte finns principiell skillnad av betydelse mellan begreppet hållbar utveckling i lagens mening och det sätt som hållbarhet hanteras på i högskolans utbildningar. Detta kommer vi att se ytterligare exempel på nedan.

Vi återfinner denna innebörd i hållbarhetsbegreppet när vi tittar på kursen *Ett hållbart arbetsliv i tid och rum* ([kursplan PA1412](#)) som ges som en 7,5 hp fristående kurs inom ämnet Arbetsliv, Organisation, Personalarbete. I denna kurs rubriceras delprov två som *Hållbart arbetsliv*. Huvudfokus är här att studenterna ska förstå arbetslivets förändringar och kunna ”analysera och värdera olika effekter av växelverkan mellan individ, arbetsorganisation och samhälle” (kursplan s.3). Här ser vi tydligt ett exempel på att hållbarhetsbegreppet *skapas* när *förändringar* i arbetslivet förstås som en effekt av en komplex växelverkan mellan individen, organisationen och samhället.

Biologprogrammet med inriktning biologisk mångfald, kommunikation och samhälle (NGBI6)

Biologprogrammet har hållbar utveckling som ett tydligt tema i programmets båda inriktningar (biologisk mångfald och cellbiologi). Detta syns väldigt tydligt i ”portalkursen” *Biodiversitet och ekosystemtjänster* ([kursplan BI494K](#)). Utbildningsplanen säger att programmet ska ge ”förutsättningar för att kunna arbeta som länk mellan natur och samhälle och på så sätt bidra till en långsiktig hållbar samhällsutveckling” ([utbildningsplan, Biologprogrammet med inriktning biologisk mångfald /.../](#)). Biologen ses här som en förmedlare mellan natur och samhälle och denna förmedling ses som en förutsättning för en långsiktig hållbar samhällsutveckling. Även i biologprogrammet med cellbiologisk inriktning sägs det att studenten efter genomgången utbildning ska ha insikt i ”lagar, miljöfrågor och hållbar utveckling” ([utbildningsplan, Biologprogrammet inriktning cellbiologi](#)). Tanken att hållbar utveckling kräver en (biologisk) kompetens som förmår att greppa samhällsliga och biologiska fenomen, processer och förhållanden och göra syntetiska analyser återfinns i Landskapsvetarprogrammet (NGLA1) där det i utbildningsplanen sägs att studenten efter examen ska kunna ”urskilja och bedöma de komplexa problem som ryms i landskapet” ([utbildningsplan, Landskapsvetarprogrammet](#)). I examensmålen preciseras detta så att studenten på vetenskaplig grund ska förstå växelverknigen mellan de miljömässiga, sociala och ekonomiska processer som har format landskapet framförallt vad beträffar de areella näringarna. Landskapsvetaren är den som kan och ska syntetisera kunskap från olika områden i en samlad landskapsanalys som syftar till att lösa de konflikter som finns i skärningspunkten mellan natur, kulturmiljö och landskapsplaneringen.

Ekonomprogrammet (SGEK1)

Ekonomprogrammet är ett intressant exempel på ett stort program där hållbarhetsfrågorna tematiseras på olika sätt inom olika profiler och där programmet som helhet har ett aktivt förhållningssätt till hållbar utveckling även om det inte konceptualiseras i traditionella hållbarhetstermer. När det gäller själva ekonomprogrammet (180 hp) talar utbildningsplanen om att studenterna ska kunna ”göra bedömningar inom ekonomiområdet med hänsyn till relevanta vetenskapliga och samhällsliga frågor samt visa medvetenhet om etiska aspekter”

([utbildningsplan, Ekonomiprogrammet](#)). Denna generella formulering preciseras sedan i [magisterprogram med inriktning revision och styrning](#) samt i [magisterprogrammet med inriktning mot internationellt företagande och marknadsföring](#). I båda dessa program finns en slinga under första terminen där studenterna är i verksamhetsförlagd utbildning med specifik inriktning på företagsetik (CSR). I magisterprogrammet för internationellt företagande och marknadsföring finns det dessutom en kurs på andra terminen om *företagsetik och hållbarhet i ett globalt perspektiv*. I dessa båda program är hållbarhet översatt till företagsetik och frågan om företagets sociala ansvar, vilket ju är centrala frågeställningar när det gäller hållbar utveckling.

Det bör i sammanhanget även nämnas att Ekonomiprogrammet är medlem i den internationella företagsekonomiska föreningen [PRME](#), 2017-02-14, (Principles for Responsible Management Education). Organisationen bygger på sex principer varav den andra principen är att de anslutna företagsekonomiska utbildningarna och institutionerna ställer sig bakom och arbetar för de principer som FN:s Global Compact bygger på.

Speciallärarprogrammet (SPDL2)

Speciallärarprogrammet skriver i sin utbildningsplan under rubriken *värderingsförmåga och förhållningssätt* att studenten ska ”visa förmåga att inom det specialpedagogiska området göra bedömningar med hänsyn till relevanta vetenskapliga, samhällseliga och etiska aspekter med särskilt beaktande av de mänskliga rättigheterna” ([utbildningsplan, Speciallärarprogrammet](#)). De normer som programmet bygger på är alla centrala byggstenar i begreppet om hållbar utveckling, även om detta begrepp i sig inte finns i utbildningsplanen.

Sjuksköterskeprogrammet (VGSK1)

En snarlik formulering finner vi i sjuksköterskeprogrammets utbildningsplan under rubriken *värderingsförmåga och förhållningssätt*: ”visa förmåga att inom omvårdnad, med helhetssyn på människan, göra bedömningar och åtgärdsbedömningar utifrån relevanta vetenskapliga, samhällseliga och etiska aspekter med särskilt beaktande av de mänskliga rättigheterna” ([utbildningsplan, Sjuksköterskeprogrammet](#)). Det avgörande tillägget här är att värdegrunden även inkluderar en helhetssyn på människan vilket är en central och avgörande utgångspunkt i modern omvårdnad och medicinsk vetenskap. Det är tveklöst så att båda speciallärarprogrammet och sjuksköterskeprogrammet anser att programmets värdegrund adresserar och inkluderar de frågeställningar som inryms i begreppet hållbar utveckling. Begreppet hållbar utveckling används inte utan istället är värdegrunden kopplad till professionen och vetenskapsområdet (det specialpedagogiska området respektive omvårdnad) och de normativa och etiska bedömningarna och värderingar man ska kunna göra inom området. Vi får förstå detta således att det explicita kravet om etik, rättvisa, rättigheter m.m. öppnar programmen för att adressera alla de normativa frågeställningar som är relevanta; det gäller hållbar utveckling men det gäller även jämställdhet, globala frågor etc.

Oavsett hur tydligt hållbar utveckling som begrepp skrivs fram i respektive program återfinns vi en uppsättning normativa aspekter i programmen. De kan sammanfattas således:

- Vetenskapliga aspekter
- Etiska aspekter
- Mänskliga rättigheter
- Samhälleliga aspekter

Tanken i programmen är att studenterna ska kunna göra bedömningar inom sitt respektive ämnesområde (omvårdnad, ekonomi etc.) utifrån dessa aspekter. Frågan är om detta är ett uttryck för att utbildningarna integrerar hållbar utveckling. Som vi redan har diskuterat med utgångspunkt från rundabordssamtalen anser de programområdesansvariga att programmens normativa fundament inkluderar och adresserar de problemställningar som inryms i den definition av hållbar utveckling som finns i högskolelagen. Frågan kvarstår emellertid om vi sanningsenligt kan säga att HKR har program som utformas och genomförs där hållbar utveckling integreras. Det skulle inte vara svårt att argumentera för att så inte är fallet då t.ex. *generationsperspektivet* och *välfärdsperspektivet* inte är tydligt framskrivet i utbildningsplanerna.

Det går emellertid också att argumentera på ett annorlunda sätt som bygger på att det för alla ovannämnda utbildningsprogram, liksom för alla övriga program inom högskolan, gäller att VEMS-perspektiven alltid är kopplade till ett krav om att utveckla, bemästra och tillämpa ett kritiskt analytiskt perspektiv på alla frågeställningar studenterna möter i sina utbildningar. När VEMS-perspektiven således kompletteras (eller berikas) med det kritiska tänkandet förvandlas VEMS-perspektiven från att vara akademiska övningar till att bli ett normativt fundament som ställer just de frågor till sin samtid som hållbarhetsdefinitionen i högskolelagen också ställer, nämligen: *hur kan vi skapa samhällen och utveckling som innebär att vi som lever och de som kommer efter kan leva goda liv i förvisningen om att de har erforderlig social och ekonomisk välfärd och åtnjuter rättvisa?* Det är i denna transformation, genom att VEMS förlänas med akademins paradgren, det kritiska tänkandet, de programområdesansvariga i rundabordssamtalen unisont ansåg att de i deras program lyfter, integrerar och bearbetar frågan om hållbar utveckling även i de fall där inte begreppet finns explicit närvarande. I slutändan blir således HKR:s svar ett ja; Högskolan Kristianstad har program som utformas och genomförs så att hållbar utveckling integreras.

4.2. Finns utbildningar där forskning för hållbar utveckling används i utbildningen?

Vi har i denna självvärdering diskuterat de olika strategier och definitioner utbildningsprogrammen använder sig av när de integrerar hållbar utveckling i sina kurser. När man ska svara på frågan om det finns utbildningar där forskning för hållbar utveckling används i utbildningen är det korta svar; ja, det finns det! Frågan om forskningsanknytning av utbildningarna är ständigt pågående och aktuell. Man kan sanningsenligt säga att frågan om forskningsanknytning kanske är en av de mest angelägna och diskuterade frågorna inom högskolans utbildningsverksamhet. Det innebär i förlängning att de frågor man tar upp i programmen och kurserna av relevans för hållbar utveckling är forskningsförankrade i samma

grad som övriga frågor som tas upp. Här får man komma ihåg att forskningsförankringen måste ses som ett spektrum inom vilket det finns såväl de undervisande lärarnas egen forskning som inbjudna gästföreläsare med specialkompetenser, användningen av forskningsartiklar m.m.

Tittar man t.ex. på ekonomprogrammet ser vi att den VFU-slinga med fokus på företagsetik som finns i de två magisterprogram som vi diskuterade tidigare enbart använde sig av forskningsartiklar. På ett liknande sätt kan man t.ex. peka på programområdet Arbetsliv, organisation, personal och ledarskap där det pågår en livaktig forskning inom området *hållbart arbetsliv*. De forskningsaktiva lärarna är i detta fall även verksamma inom personal- och arbetslivsprogrammet.

Vi vill i detta sammanhang även peka på forskningsmiljön [MEAL](#) – Food and Meals in Everyday Life. Denna forskningsmiljö är nära kopplad till [Gastronomiprogrammet](#) och har ett fokus på att främja ett hållbart och hälsosamt samhälle genom att bygga upp en djup vetenskaplig expertis inom mat och måltidsforskning. Detta forskningsmässiga mål stämmer väl överens med gastronomiprogrammets mål om att utbilda studenter som ur ett kritisk och ämnesövergripande perspektiv kan ”arbeta med utveckling av samtidens och framtidens hållbara mat och måltider”.

När vi tidigare diskuterade förskolläraryrket val av hållbar utveckling som ett profilområde pekade vi på att hållbarhetsbegreppet var nära kopplat till ett perspektiv som uppmärksammar komplexa pedagogiska sammanhang samt ett förändringsperspektiv. Förskolläraryrket ingår i forskningsmiljön [FoRP](#) (Forskning Relationell Pedagogik) inom vilken det finns en särskilt forskargrupp som fokuserar på Barndom, Lärande och Utbildning (BALU). Den gemensamma utgångspunkt för denna forskningsmiljö är förståelsen av människan som en relationell varelse där man följdriktigt ser utbildning, undervisning och lärande som relationsprocesser. Hållbar utveckling i förskolläraryrket perspektiv var som visat kopplat till en förståelse av barnets lek, utveckling och lärande vilket också återfinns i forskningsmiljön där man har som mål att ”utveckla kunskap i anslutning till förskolläraryrket utbildningen, dvs. om villkor som möjliggör respektive motverkar förverkligandet av förskolans uppdrag”. För att belysa denna fråga bedrivs forskning om barns utveckling, lärande och utbildning. Vi ser således en forskning som direkt knyter an till utbildningsprogrammets frågeställningar och på så sätt även är en forskningsplattform för att förstå barnets roll och möjlighet som en kompetent aktör i skapandet av en hållbar utveckling.

Även inom forskningstemat [Människa-Hälsa-Samhälle](#) liksom inom forskningsplattformen [Hälsa i samverkan](#) finner vi omfattande forskningsinsatser som har en direkt relevans för den förståelse av hållbarhet och hållbar utveckling som vi finner i t.ex. sjuksköterskeprogrammet och det folkhälsovetenskapliga programmet. Här ska vi återigen påminna om att Hållbarhet inte definieras med avstamp i högskolelagen utan med avstamp i vetenskapsrådets och professionens förståelsehorisont och tradition.

Slutligen vill vi peka på att det finns en omfattande forskning med en direkt och påtaglig relevans för frågor om och för hållbar utveckling vid Högskolan Kristianstad. Denna forskning är till mycket stor del organiserat inom forskningsmiljön [Man & Biosphere Health \(MABH\)](#). I denna forskningsmiljö finns i dagsläget ett drygt 30-tal forskare som har sin dagliga verksamhet inom t.ex. biologprogrammet, landskapsvetarprogrammet och biomedicinsk analytikerprogrammet samt VA- och kretsloppsteknikprogrammet. Forskningsmiljön är i första hand inriktad på biologisk, kemisk, biomedicinsk och tvärvetenskaplig forskning kring människans påverkan på ekosystemen och dess effekter på biologisk mångfald och hälsa. Konkret pågår det t.ex. inom MABH forskning kring klimatförändringarnas effekter på vattenburen smitta samt spridning av antibiotikaresistens via reningsverk och våtmarksområden. Forskningen inom MABH är i många fall direkt kopplad till och använder sig utav biosfärområdet Kristianstads Vattenrike som sitt fältlaboratorium.

Om vi återgår till huvudfrågan: finns det forskning för hållbar utveckling som integreras och används i utbildningarna vid Högskolan Kristianstad? Vi anser att vi kan svara jakande på den frågan. Men det gäller för denna fråga, som i övrigt i denna självvärdering, att tolkningen av hållbar utveckling i högskolans utbildningsprogram förhåller sig till professionernas behov och vetenskapsrådets traditioner snarare än till den officiella definitionen av hållbar utveckling i högskolelagen. Man skulle kunna uttrycka det så att utbildningarna har anammat ett förhållningssätt till hållbar utveckling som ligger närmare FN:s 17 globala mål för hållbar utveckling än den mera Brundtland-inspirerade definitionen som finns i högskolelagen. Sett i ljuset av högskolans uppdrag som statlig myndighet förefaller det vara en stor fördel då vi i detta mera integrativa synsätt kan lyfta t.ex. jämställdhetsfrågor, globaliseringsfrågor, segregeringsfrågor, mångkulturella frågor etc. och förstå dem som delar av begreppet hållbar utveckling

5. Avslutande reflektioner

Genom arbetet med denna självvärdering har vi erhållit nya insikter om hur vi faktiskt arbetar med hållbar utveckling samt lämnat konstruktiva idéer till hur vi kan och ska utveckla och fördjupa arbetet framöver. UKÄ:s tematiska utvärdering av hållbar utveckling har således redan haft en positiv effekt oavsett hur det formella utfallet av utvärderingen blir.

Vi vill sammanfatta självvärderingen av Högskolan Kristianstads arbete med hållbar utveckling i följande slutsatser:

- i. HKR har bl.a. genom sin strategi 2015-2020 en värdegrund och vision som inkluderar arbetet med hållbar utveckling.
- ii. På högskoleövergripande nivå diskuteras hållbar utveckling t.ex. i högskolestyrelsens årliga övergripande utvecklingsplan (ÖVUP) samt i programmens verksamhetsutvecklingsplaner (VUP).
- iii. Högskolan saknar en samlad övergripande policy för hållbar utveckling.
- iv. Högskolan har under senare år arbetat för att integrera hållbarhetsarbetet i myndighetens operativa styrning och organisation i syfte att motverka att hållbarhetsfrågorna lever ett eget liv i en sidoordnad organisation.

- v. Högskolan följer upp hållbar utveckling i de årliga verksamhetsdialogerna med programområdesansvariga och avdelningschefer.
- vi. Högskolan har hållbar utveckling som ett prioriterat område i den årliga utlysningen av kvalitetsmedel men konstaterar samtidigt att det bör göras mera för att få fram kvalitetsutvecklingsprojekt som riktar sig mot hållbar utveckling.
- vii. Rundabordssamtalen inför denna självvärdering ger vid handen att högskolans ledning bör intensifiera och systematisera diskussionen av och informationen om Global Compact.
- viii. Högskolan kan utveckla och fördjupa samverkan med arbetslivet ur ett hållbarhetsperspektiv. Detta måste dock göras utifrån en förståelse av de mycket olika Push och Pull-effekter som finns för de olika programmen i denna fråga.
- ix. Studenterna kan definitivt få en mer framskjuten roll i arbetet med hållbar utveckling. Utveckling av arbetet i programråden är en nyckelfaktor i detta sammanhang.
- x. Högskolans ledning bör utarbeta strategier för att skapa och underhålla interdisciplinära mötesplatser där hållbar utveckling och andra tvärgående begrepp och processer kan diskuteras.
- xi. Alla program har skrivit fram VEMS-perspektiven (**V**etenskapliga aspekter, **E**tiska aspekter, **M**änskliga rättigheter och **S**amhälleliga aspekter) som i kombination med utvecklandet av studenternas kritiska tänkande adresserar de frågeställningar som inryms i begreppet hållbar utveckling.